

Берислав Благојевић

КОНЦЕПТ РЕЦИКЛАЖЕ

У насеље гдје живи господин Д контејнери за рециклажу су стигли прије десетак година. Њему, припаднику остарјелог ишчезавајућег књишког племена, концепт рециклаже био је потпуно јасан: потреба да се заштити природа, да се смањи количина отпада којим човјечанство немилице затрпава све. Све око себе. Себе. Господин Д је ревносно и педантно одвајао пластику, метал и стакло у свом дому, а потом их одлагао у одговарајуће контејнере. Али са папиром је имао велики проблем. Знао је да се рециклирају не само цедуљице на којима су исписани спискови за набавку или картонске кутије у које се пакује пица, већ и књиге. Старе, релативно нове књиге, нежељене, поклоњене, недочитане, похабане, класици, стручна литература, студије које је прегазило вријеме, књижевни часописи, новине, раскупусане књиге, слављене, прећуткиване, затурене. Знао је господин Д да све то завршава у неким големим пресама гдје се скашени мијешају Гете и локални пјесник, у неким базенима са хемикалијама које изједају нечије написане мисли и ниште осјећања некоћ преточена у ријечи. Сваки пут би се стресао од помисли на рециклирани тоалет папир или убрусе. Упркос разумијевању концепта рециклаже господин Д до смрти неће успјети да прихвати могућност да се нос брише Достојевским, просута кафа Кафком, или да се стихови Кавафија опогане у тоалету на некој бензинској пумпи.

ЈЕДНОГ ДАНА

Један пас и једна мачка дуго су били нераздвојни. Откад је мачка нестала, пас у шетњи упорно вуче на једно мјесто. Власник га пушта да њушка. Пас уздише, удише, дуго срче мирис. Потом продужава. И тако недјељама. Као неки чудни ритуал. А онда је једног дана напросто престао да вуче на то мјесто. Једног дана, помисли власник пса, биће дивно не морати користити ту неухватљиву временску одредницу. Једног дана... Један пас и једна мачка. Једног дана.

РАЧУН ПРОШЛОСТИ

Дједову металну благајну отворио сам пар седмица након бакине смрти. Од мојих очекивања шта би се могло скривати у тој правоугаоној зеленој кутији не би се могла написати прича. Једноставно, нисам много размисљао о томе. Али, о ономе што сам у њој пронашао, могло би се штошта рећи. Никакво благо. Никакво наслеђе. Не, ништа слично. Неколико значака што васкрсавају сјећање на већ заборављене партизанске одреде, туце неупотребљивих СФРЈ кованица и комад папира. Рачун бр. 85575 из неке незнане рестаурације од 14. фебруара 1986. На њему:

Мијешано месо – 6
Лепине – 6
Вино – 1
К(исела) В(ода) лит. – 1
Коњака – 4
Линцура – 8
К(исела) В(ода) – 1.4
Салате – 4
Кафа – 6

У дну стоји потпис конобара (Славко) и напис: *Плаћено Осџоја.*

Зашто је дјед сачувао баш овај рачун? Зашто је то било важно? Шта се догодило тог дана? Да ли се нешто прослављало? У којем граду? Ко је био с њим на том ручку? Ко све није наручио салату и зашто? Ко је након линцуре наставио да пије коњак, а ко је остао при истом пићу? Да ли је вино било црно или бијело и ако је било бијело, да ли се мијешало са киселом водом? Да ли је конобар Славко жив, сјећа ли се можда дједа, може ли ми рећи нешто о њему? Нагађањем одговора, домаштавањем повода, атмосфере, чланова дружбе, укуса и мириса, могла би се

исписати сасвим пристојна (псеудодетективска) прича. А заправо, нема никакве потребе за тим, јер на том папирићу записано је оно најважније – *Плаћено Осџоја*. Забављам се помишљу да је дјед сачувао рачун као постхумну поуку: увијек плаћај своје рачуне! Свјестан сам да је све ово пука случајност, али одмах потом, исто тако свјесно, одбацујем могућност случајности. Бирам да кренем другим путем. Само тако настаје прича. Из комада папира, из прошлости, из сна, из ничега.

ПУНОЉЕТСТВО БЕЗЊЕНИЦЕ

Обукао се свечано. Он је барем тако мислио. Онима који су га случајно сусрели на путу до гробља чинило се да је одјевен прилично шлампаво и демодирано: панталоне су биле видно прешироке у струку, кошуља је имала дугачку старинску крагну, кравата је била широка попут портикле, а ципеле као да су прављене по моделу са неке затурене црно-бијеле фотографије. Ходао је зачуђујуће брзо шкртим, кртим корацима, вукући једну ногу и прекорно је погледавајући с времена на вријеме. Као да ју је пожуривао. Вјероватно и јесте, јер онима са којима се мимоилазио дјеловао је као да некуда хрли. Пази маторог што је исфурао каранфил, кроз хихот рече неки млађани мимоходдија. Чуо га је, али није се освртао. Није имао времена за то. Заправо, имао је, вријеме је било све што је имао, али цвијеће на жежећем сунцу није. А оно му је тренутно заокупљало сву пажњу и задавало темпо. Попут живог метронома. Чврсто је вјеровао да је цвијет и даље жив у његовој руци, премда је одавно одвојен од коријена. Вјеровао је да ће, ако правовремено стигне до вазе са водом тамо на гробљу, неким чудом удахнути нову живост у његове латице. Правовремено, помисли, како смијешна ријеч. Као да постоји право вријеме за било шта. Постоји само вријеме... А онда нагло застаде, полуукочено се окрену према мангупу одавно замаклом из видокруга, па рече: није каранфил, него далија. Хтио је да каже и да је много вољела далије. Да је много вољела далије и њега и да је више нема. Да је нема осамнаест година и да данас обиљежава пунољетство безњенице. Желио је све то да каже, али је одустао. Шта он зна шта је безњеница? Исти језик у различитим вијековима није исти. Ми се не можемо разумјети, помисли. Идем код оне с којом сам се увијек добро разумио, промрмља и настави свађу са болом у нози.

ЛИМНОЛОШКО ПИТАЊЕ

Не могу више, рече жена и додаде тихо: понестаје ми снаге. Човјек ћути и гледа у заобљене врхове кућних папуча. Мораш ми се придружити, не могу ово сама, тихо настави жена. Он и даље гледа у полукружну линију папуча и на тренутак му се она учини као језерска обала. Ти си као дављеник у језеру, опуштен и нијем, рече жена. Али чак и у води, претежак си. Почињем и ја да се давим, готово узвикну. Потом га погледа, узе га за руку и рече: никад нећемо стићи до обале ако ми не помогнеш. Човјек уздахну не скидајући поглед са папуча, а онда упита: како се зове језеро?

ИЗЛАЗ

Како не разумијете, узбуђеним гласом жена се обрати доктору. Потом ненадана тишина. Очи испраћају на пут двије нечујне капљице. Једна, коју види жена, склизнула је као низ тобоган из врећице у цијев која води до руке пацијента. Другу, коју види доктор, Земљина тежа споро је теглила низ удолину између образа и уста жене. Не умире само тијело, рече она мирнијим тоном, али гласом у коме и даље дрхти немир. Свако умирање је многоструко, зато толико боли. С њим ће поново умријети и они давно упокојени које можда још само он памти. Све што је видио, окусио, запамтио... Све. У неповрат ће отићи читав свијет: и кудрави пас из његовог дјетињства и фасаде зграда које више не постоје и увојак прве симпатије и приче прабабе о прохујалим временима и људима. Жена дубоко удахну, па споро и тужно слегну раменима. С њим ће отићи и дио мене, рече. Она ја какву је он волио. Можда ће нестати баш она права ја, а не ово што преостаје, овај заостатак, крњетак што стоји пред вама.

Доктор ћути, не гледа у жену. Не гледа ни пацијента. Посматра знак изнад врата, стрелицу и напис „ИЗЛАЗ”. Дођите, испратићу вас до излаза, коначно рече с нескривеним олакшањем. Благо вама, докторе, узврати жена тихо. Потом се окрену и упути још један поглед ка болесничком кревету. Ви још вјерујете да постоји излаз.

СИМФОНИЈА ПОЧАСНИХ ПЛОТУНА

Чујеш ли како пуцају? Земља подрхтава, тресе се, рече дјечак. Као да плаче. Старац га забринуто гледа, послушкује и чује – затишје. Не чује се ништа, одговара му. Артиљерија не туче већ сат времена, можда и дуже,

бодри га старац. Али ја и даље чујем паљбу, упоран је дјечак. Издалека, рече извијајући главу тако да ухо упери ка отвореном прозору. Као јека. Их! Јека издалека, велиш, насмијешиси се старац и помилова унука. Потом се уозбиљи, стави кажипрст у лијево ухо и начини неколико брзих горе-доле покрета цијелом шаком. Онда потврди: ништа се не чује. Сигурно ти још бруји у глави од пуцњаве. Старац погледа кроз прозор и видје ратом испражњене улице и треперење ваздуха изнад асфалта једног позног јунског дана.

Тог дана, у хиљаду четири стотине и кусур километара удаљеној Риги, сахрањивали су Мишу Таља. У раку су, умјесто грумења земље, бацане шаховске фигуре. Та јединствена симфонија почасних плотуна одзвњала је надалеко. Требало је нешто више од сат времена да ехо удараца црних и бијелих дрвених топова у ковчег допунује кроз ваздух до малог босанског града. Али ипак је стигао, у вријеме примирја кратког даха, таман да га дјечак чује. Макар му старац није вјеровао. Премда ни сам себи не вјерује, данас, готово тридесет година касније. Посматрам свој одраз у прозорском стаклу: иста глава и исте уши, али дјечака нема. Одавно се одметнуо у нешто налик на човјека. Тек, тишина раног јутра испуњена је нејасном сумњом и мишљу о томе да још недовољно опогањене дјетиње уши могу да чују и оно што се не може чути.

ПЛАЧ НАД ЖИВОТИЊОМ

Видио сам кучиће, бубарасте и вашљиве, остављене да скапају на рубу шуме трбуха округлих као да је сва туга кугле земаљске у њима. Плакао сам за тим животињама. Видио сам јежа згаженог на сеоском путу немаром беспотребне журбе. Плакао сам за том животињом. Видио сам ловце како са сигурне удаљености танетом истјерују живот из срне, остављајући њено нејако потомство у дрхтају стрепње и готово сигурне скоре смрти. Плакао сам за свим тим животињама. Видио сам птицу како болно гракћући надлијеће мјесто гдје је њено тек рођено жгољавче несрећно испало из укрошњеног кревеца док су радници резивали гране. Плакао сам за животињама. Видио сам коња рабљеног и шибаног до смрти, како још упрегнут и натоварен изнемогло лежи на прашњавом друму. Плакао сам за том животињом. Видио сам рибе како укочене плутају у води боје рђе, у води смрдљивој, води неживој. И плакао сам за тим животињама. Видио сам медвједа на ланцу, пауна у кавезу, отроване пчеле и за свим тим животињама сам плакао. Видио сам човјека двадесетог, а за њим и човјека двадесет и првог вијека. И за тим животињама сам плакао. Можда чак и дубље, искреније, немоћније.

ЛУГАРЕВО ВРИЈЕМЕ

Лугар Матија живот је провео у шуми. У брвнару на самом рубу шуме дошао је из дома за сирочад као петнаестогодишњак. Одатле је кретао у свакодневне обиласке приликом којих је упознавао ћуди природе, посматрао како се смјењују доба и како вегетација мијења гардеробу. У тој брвнари научио је слова, не би ли му понека књига одагнала самоћу и страх. Ту је тражио праве ријечи да опише звукове којим уздише шума, а кад их није проналазио он их је измишљао. Ријечима као што су јелотрес или буквопуц, покушавао је да означи звук када изваљено стабло јеле уз ломљавину околног грања и шибља тресне о земљу, или кад буква пуца од хладноће, па се распукне попут презреле диње. У тој брвнари знао је будан дочекивати зору, али увијек знајући колико је сати: премда је славуј бигељисао такорећи цијеле ноћи, зеба се оглашавала између пола два и два, од два до пола три пјевушила је црноглава грмуша, након ње препелица, па од три до три и по ћурликала је грмуша црвенотрбушна, послије ње су се јављали кос, па сјеница...

Гледа у лијеп свјетлуцав сат који су му даровали поводом педесет година службе. Потом му поглед скреће на шаку и кофер који она придржава. У њему је све што посједује. Рекли су да му у старачком дому ништа неће недостајати. Можда је то истина, помисли лугар, али тамо нема птица. Све чешће остајем будан цијеле ноћи, чак и онда када не морам. Старачка несаница, рече у себи. Како ћу знати колико је сати, кад тамо гдје ме шаљу нема птица? Ниједан сат то не може да надокнади. Нема тог монотоног куцкања које може да надомјести препознатљив, али вјечито нов и другачији пјев. Застаје и поново погледава на сат. Овај сат не мјери вријеме, помисли. Он само прати откуцаје темпиране бомбе у мојим грудима. А кад ми срце коначно пукне за шумом и силним животом у њој и он ће стати. Једино што ми даје утјеху је помисао да кад никога од нас више не буде, кад се све уре свијета умртве и стану, нека сјеница ће негдје почети цвркнут пред зору.